

РОЗСЛІДУВАННЯ ВИКРАДЕННЯ НАФТОПРОДУКТІВ

Назаров О. М.

*студент II курсу магістратури
за спеціальністю 262 – Правоохоронна діяльність
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Негативні явища в економіці України, постійне зростання попиту на продукти нафтопереробки призводять до того, що останні стають привабливими для злочинних посягань. Розкрадання нафти й нафтопродуктів, як правило, здійснюються у формі крадіжки. Протягом певного періоду цей різновид кримінальних правопорушень із розряду рідкісних трансформувалася в масштабну загрозу безпеці паливно-енергетичного комплексу країни. Поряд із цим, під час розслідування кримінальним провадженням зазначеної категорії притаманні певні труднощі, які зумовлені прогалинами у розробках загальних та методичних положень розслідування.

Окремі правові та криміналістичні аспекти проблематики, пов'язаної з правопорушеннями в нафтогазовій сфері, досліджувалися в дисертаціях О. М. Котюченка «Кримінальна відповідальність за пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів» (2002 р.), Ю. А. Левченка «Запобігання злочинам, що вчинюються у нафтогазовому комплексі України» (2008 р.), А. С. Кудінова «Розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів» (2015 р.) [див.: 1–3]. Зазначені автори зробили значний внесок у теорію і практику розслідування корисливих злочинів у нафтогазовій сфері, а також створили підґрунтя для проведення подальших наукових досліджень.

Водночас, ще й досі актуальним завданням залишається дослідження чинного законодавства, наукових доробок вчених, що містять методики розслідування викрадення нафтопродуктів, та на цій основі вдосконалення практичних рекомендацій у протидії зазначеному виду злочинної діяльності.

Реалізація цієї мети, конкретизована у відповідних завданнях, дозволила сформулювати такі основні висновки.

Основним об'єктом викрадення нафтопродуктів, якщо враховувати їх кінцеву мету, виступають суспільні відносини власності, тобто відносини з приводу володіння, користування і розпорядження майном. Предметом зазначеного різновиду викрадань є нафта та нафтопродукти

(зокрема, дизельне паливо, бензини). Як правило, крадіжки нафтопродуктів є продовжуваними та багатоепізодними злочинами, вчинення яких відбувається протягом тривалого часу.

До найсуттєвіших елементів структури обстановки викрадення нафтопродуктів належать фактори: виробничі; просторово-часові; природно-кліматичні; впливу поведінки непрямих учасників події на процес підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення.

Місяцями підготовки до вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень є місяця, де виготовляються та встановлюються технічні пристрої для викрадення нафтопродукту, місяця придбання засобів вчинення кримінального правопорушення, розроблення його плану та мешкання співучасників.

Натомість, місяцями вчинення кримінального правопорушення є: нафтопродуктопроводи; залізничні цистерни; різні резервуари; склади підприємств та організацій.

Реалізується предмет злочинного посягання, зокрема, на підприємствах, що використовують для здійснення господарської діяльності пічне паливо (котельні, пекарні, асфальтобітумні підприємства), а також на нафтопереробних заводах або підпільні міні-заводах з переробки викраденої сировини на низької якості бензин та дизельне паливо.

Основними способами викрадення нафтопродуктів є: несанкціонована «врізка» у трубопровід; відвід від нафтопродуктопроводу; переливання нафтопродуктів у задалегідь приготовану ємність; крадіжка нафтопродуктів із місць їх накопичення (під час завантаження, заправлення, технологічних процесів, аварії); крадіжка з використанням насосного обладнання.

Залежно від предмету злочинного посягання та способів збуту викраденого можна виділити типи злочинців: ті, які займаються крадіжками нафти; ті, що вчинюють крадіжки нафтопродуктів. Це чоловіки переважно із загальною середньою чи середньою-спеціальною освітою, здебільшого раніше не судимі. Цим особам, як правило, задалегідь відомі відомості про тип нафтопродуктів, що зберігаються чи транспортуються, графік їх прокачування, маршрут руху, режим і способи охорони. Непоодинокими є випадки вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень у складі групи осіб за попередньої змови чи організованою групою.

Специфікою досліджуваних кримінальних правопорушень є та обставина, що під час їх розслідування істотну допомогу у вирішенні проблеми встановлення осіб, причетних до розкрадань нафтопродуктів, може надати використання інформації з обліків спеціалізованого автотранспорту, що призначений для перевезення нафтопродуктів, а

також дані, що містяться в інформаційних системах операторів стільникового зв'язку.

Для початкового етапу розслідування крадіжок нафтопродуктів типовими є такі слідчі ситуації:

по-перше, встановлено ознаки вчинення викрадення нафтопродуктів, злочинця (під час підготовки до вчинення кримінального правопорушення; безпосередньо в момент викрадення; під час транспортування предмета злочинного посягання);

по-друге, встановлено ознаки викрадення нафтопродуктів, злочинця не затримано, однак наявна інформація, за якою його можна встановити;

по-третє, встановлено ознаки викрадення нафтопродуктів, злочинця не встановлено та не затримано.

Основними типовими версіями початкового етапу розслідування викрадення нафтопродуктів можуть бути наступні: мала місце крадіжка нафтопродуктів; мало місце вчинення іншого кримінального правопорушення; мало місце вчинення адміністративного правопорушення.

Такими слідчими (розшуковими) діями, що проводяться на початковому етапі у всіх кримінальних провадженнях про викрадення нафтопродуктів, є огляд місця події та допит, що мають у розглядуваних провадженнях свою суттєву специфіку.

Огляд місця події орієнтований на вирішення низки специфічних завдань, які полягають у фіксації обстановки події, внесених у неї змін, тому що вони є основою для опосередкованих висновків про спосіб дії злочинця, розмір завданої шкоди, можливе місцезнаходження слідів кримінального правопорушення, чисельність осіб, що брали участь у вчиненні викрадення, особистих якостей злочинця, наявність досвіду вчинення крадіжок зазначеним способом; встановлення причин і умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, отримання іншої інформації для використання відповідних систем криміналістичних обліків, проведення судових експертиз.

Допит осіб, затриманих на місці вчинення крадіжки нафти та нафтопродуктів чи безпосередньо після її вчинення, є однією із ключових слідчих (розшукових) дій, а отримані в результаті нього показання часто визначають перспективи та хід подальшого слідства. Їх криміналістичне значення полягає в тому, що вони є основою для обвинувальної версії, а також надають цілісного уявлення про вчинене кримінальне правопорушення, у той час як інші докази містять лише окремі його фрагменти. Обов'язковою умовою успішного проведення допиту є його ретельне планування.

Проведення судових експертиз є однією з найбільш поширених та дієвих форм використання спеціальних знань у розслідуванні розкрадань нафти та нафтопродуктів. Їх результати дозволяють

слідчому отримати дані, необхідні для формування доказової бази кримінального провадження, встановлення ознак кримінального правопорушення, виявлення та викриття осіб, причетних до його вчинення, належної кваліфікації їх дій та формулювання підозри, висунення та перевірки версій, проведення слідчих дій, а також визначення розміру завданої шкоди.

Для кримінальних правопорушень за фактом викрадання нафтопродуктів основним видом судової експертизи є дослідження нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів. Також можуть бути призначені дактилоскопічна, трасологічна, техніко-криміналістична експертиза документів, почеркознавча, ґрунтознавча, судово-біологічна, ботанічна види судових експертиз.

Література:

1. Левченко Ю.О. Запобігання злочинам, що вчиняються у нафтогазовому комплексі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». К., 2008. 18 с.

2. Котовенко О.М. Кримінальна відповідальність за пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 20 с.

3. Кудінов А.С. Особливості початкового етапу розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2013. 240 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-26>

ДО ПИТАННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Недохлебов І. І.

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Правове забезпечення інформаційної безпеки України має розглядатися як комплексне явище, що окрім законодавчих і підзаконних актів, які регламентують питання захисту інформаційних інтересів держави, включає в себе законодавство, яке визначає порядок функціонування окремих сфер